

rudaí-beo

Cad a chabhraíonn le plandaí agus le hainmhithe rathú?

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh le dhá fhíorphlanda taobh le taobh — ceann a fuair uisce agus atá glas, agus ceann a fágadh gan uisce — agus fiafraigh de na páistí cad a thugann siad faoi deara agus cad ba mhaith leo a fháil amach. Tar éis sracfhéachaint ar fhréamhacha agus ar chárta na spideoige, sórtálann an rang cártaí pictiúr cúntóra ar chairt bhalla faoi na ceannteidil Cabhraíonn sé leo rathú agus Ní chabhraíonn sé. Ansin tarraingíonn na páistí gníomh amháin a chabhraíonn agus gníomh amháin nach gcabhraíonn ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe agus roinneann siad é le comhpháirtí. Críochnaigh le comhrá gearr chun ciall a bhaint as an obair, ina n-ainmnítear uisce, bia, solas na gréine agus foscadh.

Cuspóirí foghlama

- An difríocht idir planda sláintiúil agus planda tartmhar a thabhairt faoi deara
- Cártaí cúntóra a shórtáil i ndá ghrúpa: rudaí a chabhraíonn le rudaí beo rathú agus rudaí nach gcabhraíonn
- Uisce, bia, solas na gréine nó foscadh a ainmniú mar rud a theastaíonn ó rudaí beo amuigh faoin aer

Roimh an gcloigín — ullmhúchán

Dhá nó trí lá roimh ré, ná tabhair aon uisce do phlanda amháin ionas go dtitfidh na duilleoga agus go dtriomóidh an ithir; tabhair uisce don cheann eile mar is gnách. Ar lá an cheachta: priontáil na cártaí cúntóra agus na cártaí ainmhithe gairdín, glan spás ar an mballa don chairt a bhfuil dhá cheannteideal uirthi, agus déan fótachóip de leathanach na Dialainne Imscrúdaithe. Rogha eile: péire grianghraf soiléir de phlanda sláintiúil agus de phlanda seargtha in aice le fíorphlanda amháin.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
planda sláintiúil i bpota	1	rang	seomra ranga	gearrthán láidir i bpróca uisce a coinníodh faoi sholas
planda tartmhar i bpota (a fágadh gan uisce)	1	rang	seomra ranga	an cineál céanna planda tar éis tréimhse thirim, nó grianghraf soiléir de phlanda seargtha in aice le fíorphlanda sláintiúil
cártaí pictiúr d'ainmhithe gairdín (spideog, gráinneog, frog, péist)	1	rang	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	pictiúir shimplí d'ainmhithe tarraingthe ar sheanchárta, ag úsáid na dtéacsanna ar na cártaí i gcéim 2
cártaí pictiúr cúntóra (uisce, solas na gréine, bia, foscadh, ithir thirim, cófra dorchá, gan áit shábháilte le scíth a ligean, bruscar)	1	rang	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	pictiúir shimplí de na cúntóirí tarraingthe ar sheanchárta, ag úsáid na dtéacsanna ar na cártaí i gcéim 3
spás ar bhalla nó ar chlár fógraí don chairt faoi rathú	1	rang	seomra ranga	dhá thráidire a bhfuil lipéad ar gach ceann acu, ar bhord, mar an dá ghrúpa
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	leathanach fillte agus lipéid ar an dá thaobh, cabhraíonn / ní chabhraíonn, le pictiúir a tharraingt orthu

Pointe sábháilteachta

Ba cheart do gach duine a bhaineann leis na plandaí a lámha a ní ina dhiaidh sin; glan an tráidire sula gcuireann tú ar shiúl é.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Cuir an dá phlanda ar thráidire os comhair an ranga. Ná luaigh uisce ná cúntóirí go fóill. Glac go tapa le dhá nó trí rud a thugann na páistí faoi deara — dath, duilleoga sleabhctha, ithir thirim — agus le ceist amháin a bhfuil siad ag déanamh iontais di faoin bplanda sleabhctha, agus ansin bog ar aghaidh.
- **Ag féachaint ar phlandaí agus ar ainmhithe:** Caith am, gan deifir, leis an rang ar fad ag féachaint ar an difríocht idir an dá phlanda ionas go bhfeicfidh gach páiste na duilleoga glasa daingne i gcomparáid leis na duilleoga sleabhctha agus an ithir thirim. Díriú méar ar na fréamhacha uair amháin agus abair go n-ólann plandaí uisce trína bhfréamhacha; deir an rang an focal fréamhacha i do dhiaidh. Ardaigh cárta na spideoige agus fiafraigh cad a d'fhéadfadh a bheith ag teastáil uaithi amuigh faoin aer — glac le bia, uisce, nead, teas gan iad a shórtáil go fóill.
- **Ag sórtáil na rudaí a chabhraíonn leo rathú:** Greamaigh na ceanteidil Cabhraíonn sé leo rathú agus Ní chabhraíonn sé ar an mballa, agus an frása simplí fás go láidir agus fanacht sláintiúil le feiceáil. Taispeáin cárta cúntóra amháin ag an am; deir na páistí cén taobh agus tugann siad cúis ghearr, agus ansin cuireann tú féin an cárta ina áit. Tar éis cúpla cárta, féach siar ar na plandaí: cé acu a fuair uisce? Ceangail an planda tartmhar le cárta an uisce. Má chuirtear cárta ar an taobh mícheart, fiafraigh den rang cén fáth agus bog é in éineacht leo.
- **Cad a d'fhéadfá a dhéanamh?:** Seacht nóiméad, dhá phictiúr bheaga — rud a d'fhéadfaidís a dhéanamh le cabhrú, agus rud nach gcabhródh. Fág an chairt ar crochadh mar thaca, ach ná hiarr orthu na cártaí a chóipeáil. Siúil timpeall agus iarr ar pháiste amháin as gach triúr a insint os ard cad atá sa phictiúr roimh an gcomhrá le comhpháirtí.
- **Comhrá chun ciall a bhaint as:** Ar dtús, ná glac ach le riachtanais ón gcairt. Ansin tabhair féin an tús: tugann garraíodóir uisce do phlandaí; tugann feirmeoir bia d'ainmhithe. Ansin, agus ní roimhe sin, fiafraigh cé eile a chabhraíonn. Críochnaigh leis an abairt a deir gach duine le chéile: Teastaíonn uisce, bia, solas na gréine agus foscadh ó rudaí beo le rathú.

Cad ba cheart a fheiceáil

Tugann na páistí faoi deara go bhfuil an planda a fuair uisce daingean agus glas agus go bhfuil an planda tartmhar sleabhctha agus an ithir ina phota tirim. Sórtáil na gcártaí cúntóra: uisce, solas na gréine, bia agus foscadh faoin gceanteideal Cabhraíonn sé leo rathú; ithir thirim, cófra dorcha, gan áit shábháilte, agus bruscar faoin gceanteideal Ní chabhraíonn sé. Is gnách go dtaispeánann pictiúir na dialainne uisce á thabhairt do phlandaí, bia d'éin, nó bruscar á phiocadh suas, agus gníomhartha laethúla nach gcabhraíonn, mar shampla dearmad a dhéanamh uisce a thabhairt do phlandaí nó seasamh orthu.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Itheann plandaí bia ar an mbealach céanna le hainmhithe.** — Abair go séimh go n-úsáideann plandaí solas na gréine, uisce agus aer chun a mbia féin a dhéanamh ina nduilleoga; itheann ainmhithe bia a aimsíonn siad. Ná habair níos mó ná abairt amháin, agus bog ar aghaidh.
- **Téann Gan áit shábháilte le scíth a ligean faoin gceannteideal Cabhraíonn sé leo rathú, mar gur uisce atá sa bháisteach.** — Freagair: cabhraíonn uisce le hól; ach ní chabhraíonn sé a bheith sáinnithe amuigh gan áit ar bith le dul i bhfolach. Taispeáin dóibh nach bhfuil nead ná poll le feiceáil ar an gcárta.
- **Nuair a fhiafraítear díobh cé a chabhraíonn le rudaí beo, ní ainmníonn na páistí ach daoine fásta agus ní luann siad na riachtanais.** — Coinnigh an comhrá in ord: na riachtanais ón gcairt ar dtús, ansin do shamplaí den gharraíodóir agus den fheirmeoir, ansin cé eile — ionas go mbeidh focail na riachtanas daingean acu sula labhraítear faoi dhaoine.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Spreag na páistí le méar a dhíriú agus focal amháin a rá — uisce, grian, bia, nead — nuair a bhíonn siad ag rá cén taobh ar a dtéann an cárta. • Lig do pháiste atá i bhfostú leis an línócht an chairt bhalla a úsáid mar thaca, agus smaoineamh soiléir amháin ó na cúntóirí a chur sa phictiúr mar rud a dhéanfaidh an páiste féin.	• Iarr cúis ghearr le gach cárta: Cabhraíonn sé mar... • Le linn an chomhrá le comhpháirtí, spreag iad le hainm a thabhairt ar an riachtanas a thugann an pictiúr atá tarraingthe acu.	• Iarr orthu a mhíniú ina bhfocail féin, agus fréamhacha á lua acu, cén fáth a bhfuil baint ag an bplanda tartmhar le cárta an uisce. • Leathnaigh an comhrá faoi cé a chabhraíonn go dtí sampla nithiúil ón mbaile nó ó ghairdín na scoile ar féidir leo cur síos air.

Nasc traschuraclaim

Ceangail é seo le gnáthaimh chúraim Aistear agus le gairdín na scoile — uisce a thabhairt do phlandaí, bia a chur amach d'éin, agus bruscar a choinneáil amach ó fhálta agus ó chlóis in Éirinn.